

BAZEN BEHIN BATEAN LEZO

Bazen behin batean herrixka ttiki bat, itsaso zabalaz babesten zuen Jaizkibel izeneko mendi magalean airoski itsatsirik zegoena, Lezo deiturikoa. Haundia ez zen arren, baserri bakarti anitz zegoen bertan. Batetik besterako distantzia areagotu egiten zuen isiltasunaren mintzo baketsuak. Eta basamortu giro horretan bizi ziren hango baserritarrak.

Herri kaxkoan etxe zuri gorri pilatxoak zegoen, udaletxea, ostatua, sagardotegi

bi, eta beste hainbeste eleiz, bat txikia enparantzan, eta muino batean bestea, haundia, erraldoia.

Herri horretan euskaraz hitzegiten zuten bertakoek. Beste hizkuntzarik ez zekiten, iganderoko mezatan buruz ikasitako latinezko zenbait otoitz ahozkatze-ko gai baziren ere.

Eguna argitzen zen ezkeroztik, eguzkia ortzian etzan arte egiten zuten lan soroan Lezoko emakume eta gizonak. Baso la-

netan aritzen zenik ere bazen, eta baita arrantzalaren bat edo beste ere.

Lanaren eta eleizaren dotrinek sustrai sendoak bota zituzten Lezotarren balore eta ohitura multzoan. Eskolarako joerarik ez zegoen kasik. Eskola oso urrun zegoen herriarengandik, eta ez herritik. Enparantzatik metro gutxi batzutara bazegoen ere, milioika kilometro zegoen herritarren eskolarako joera eta eskolako liburu, teoria, zenbaki eta bestelakoen artean.

Egunak, hilabeteak eta urteak aurrera zihoazen eran, lehen ere diruaren uretan igeri egiten iaioak ziren jauntxoek fabrikak eraiki zituzten. Eta ormigoi zurbilak tristetu egin zituen sagasti, zelai eta so-roak. Halere, patrika gehiago berotzen zuen ormigoi artean isuritako izerdiak, lurra landuz egindakoak baino. Eta honela, fabriketako makinak bilakatu ziren aldare, eta dirua Jainko. Txanpon hotsaren usainean ugaritu egin zen biztanlegoa. Kanpotik etorritakoentzat etxeak eraiki ziren nonnahi. Eta hazi egin zen Lezo, irentsi ezinezko erritmo beldurgarrian. Eskolatxo berri bat ere eraiki zen, ez oso haundia, lanerako sasoa izan artean herriko gaztetxoak sartzeko modukoa. Eskolaren premia kanpoko haizeak ekarri zuen, eta berarekin batera hizkuntza, Buenos Aires non zegoen ez zitekeen euskaraz ikas. Idiei aginduak emateko baino askoz ere gehiagorako ez omen zuen balio hizkuntza zahar horrek, jakinerazi zen jakituriaren pulpitotik.

Hamaika gorabehera izan zen euskararen inguruan, behin kanpoko gailendu ondoren. «Eutsi behar zioagu» zioten batzuk, «Ez dik hainbeste balio», beste-zuk, «Somos de este pueblo, luego lo tenemos que aprender» zioenik ere bazen, «Que hablen en cristiano, qué hostias» ziotenak gehiengo ziren multzo haundian. Lezoko kimuak kanpoko hizkuntzan egin ziren trebeago etzekoan

baino, eta harrigarria bada ere, geroago euskararen defendatzaile sutsu bihurtuko ziren seme-alabak etorriko zitzaizkien. Eta inguruko ikastolatara eramane zituzten euren neskato eta mutikoak, herriko eskolan gero eta gauza arraragoak gertatzen bait ziren, eta ez han euskaraz ikasterik ez zegoelako soilik, jolaslekuan ere ezin zelako euskaraz hitzegingainera.

Bazter guztietan bezelaxe, herri hartan ere, nagusi ziren herritarren arteko liskar, haserre, gatazka eta ezin ikusiak. Batzuren egitasmoak besteren kritikagai ziren, eta lehia horien emaitza zen udal hautagaien promesa orritan beti lelo berberak agertzea. Ordurako zahar kiturik zeuden pilotalekuak eta eskolak ordezkorik ez izatea, eta hogeitabatgarren mendearen atarirako lortu zen futbol zelaiari «Bazen Garaia» izena ipintzea ere. Nola nahi ere, gabezia hazitakoen konformismoa arnas zitekeen Lezo hartan, gaur egun «zerbitzu publikoak» deitzen direnei zegokienean. Denborak normalizatutako itsukeri eta itsutasunak ezin zieten bestelakorik eskeini aiton-amonei, kirol zaleei, ezta galzorian zegoen euskara berreskuratu asmoz ikastera joatearen urratsa ematen zutenei ere, soka luzeago baten artean.

Eskola ttikitto utzi zuen denboraren iraganak, eta horma zahar haietan euskarak lekutxoia izan zuen, ez oso haundia baina... tira! Gurasoen ekimenak euskararen kabi bihurtu nahi zuen iadanik kutsu militarreko abestirik kantatzen ez zen eskola zaharra. Eta aire berria zabalduz joan zen bere baitan, eta honek ilusioz bete zuen ameslari zenbait, eta edifizio haundiagoa eskatu zen, eta...

Eta agintariek ez zuten gauzatzerik lortzen karpitetan ongi tolestaturiko proiektu pila hartatik, bat bederen. Bilkuraz bilkura eramaten zituzten halako eta halako arkitektuk lotutako marra sorta.

Urte asko igaro zen, gehiegi behar bada, konpas eta ordenagailuz diseinatu-tako eskola berria eraikitzeko, herriko gobernarien akordio historikoari esker. «Hona hemen eskola berria», esan zuen inaugurazio ekitaldian Udaleko kultur arduradunak, jubilatua gehiengo ziren jendearen aurrean. Lezok, azkenean, eskuratu zuen garai berriei egokitzeko moduko ikastetxea. Haunditxoa, agian, gazteek eleizarako bidea utzi zuten bezala, haurrak eskolara bidaltzeko ohitura ere desagertu egin bait zen ordurako, Lezo izeneko herri hartan, hainbeste eta hainbeste ilusio zapuztearen ondorioz. Baina

eskola, eskola bikaina egin zen azkenean.

Hala eta guztiz ere, bazegoen Lezon idazle, musikari, pintore, bertsolari, maila goreneko irakasle eta besterik ere, euren lanaren bidez gailurra ezagutu zutenak, eskola madarikatu hura eraiki baino askoz ere lehenago. Gero, agintariak, herriaren izenean erakusten zituzten eskaparate eta erakuslekurik ikusgarrienen bertako baratzako ereintzak bailiren.

JOXE JUAN UGALDE ORDOKI